

ŁAN (147) *sb m*

a *pochylone* (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* łan (24). ◇ *G* łanu (51), łana (4); -a *UstPraw*; -u : -a *GrzepGeom* (1 : 3). ◇ *A* łan (17). ◇ *L* łanie (18). ◇ *I* łanem (4). ◇ *pl N* łany (6). ◇ *G* łanow (15); -ow (6), -(o)w (9). ◇ *A* łany (5). ◇ *I* łanami (1). ◇ *L* łaniech (1). ◇ *skrót L pl a. L sg* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

Miara powierzchni użytków rolnych o różnej wielkości (od 16,7 do 25,3 ha); mansus BartBydg, Cn, JanPrzyw; laneus JanStat, JanPrzyw (147) : BartBydg 86b; Miara téż nie wżędzie iednaka ieft: y Pruśiéch/ w Mázowźu/ w Litwie/ ná Włóki mierzą. w Wielkiéy Polźce ná Szłády. w Máłéy Polźce y w Ruśi ná łany. GrzepGeom 12v; Zásię/ ná źzérzą w łan máią być trzy źznury/ á w káżdym źznurze łą cztéry miáry. GrzepGeom I4; Lany w Polźce łą rozmáité/ iedny zową Fráncuŕkie/ á drugié Polŕkié. Zásię/ Lany iedny łą wielkié/ drugié łą mnieyźé. GrzepGeom K4; cztéry źznury czynią ieden łan ná źzérzą/ á ná dłużą ma być dźwiędździeśiat źznurów. GrzepGeom L3v; źtáiań álbo prętów w łan ma być ósmnaście. GrzepGeom L4v, 13, K4 [2 r.], K4v [3 r.], L [2 r.], Lv (46); Ktemu téż/ łany nie iednáko łą źzerokie w káżdym Powiećie. [iugera ipsa non sunt eodem modo laxa in omnibus muncipiis W ModrzBaz 119v, 120; SarnStat 282, 283 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: łan mierzać (4); łanu mierzanie (7).

Zestawienia: »łan francuski« = około 22,6-25,3 ha [szyk 6 : 6] (12): Tymże obyczáiem w Polźce Lan Fráncuŕkim zową Lanem/ przeto że thu do nas z Fráncyéy iákom rzekł/ álbo z Fráncuŕkiéy przyźedł. GrzepGeom Lv; Przetóź Lan Fráncuŕki wietźzy ieft niżli Włóka/więcéy niż czwierćią. GrzepGeom Mv, I2v, L [2 r.], L2v, L3, Mv (10); SarnStat 282, 283.

»łan frankoński« (1): Fráncuŕki Lan zową téż Niemieckim Lanem. GrzepGeom L3v.

»łan królewski, wielki« [szyk 2 : 1] (2 : 1): Lan wielki zową Królewŕkim Lanem/ który połowicą ieft wietźzy á niż inźy Lan. GrzepGeom K4v, K4v [2 r.].

»łan niemiecki« [szyk 2 : 1] (3): Prętów w Lan Niemiecki ieft dwánaście. GrzepGeom M2v, L3v [2 r.].

»łan polski« (3): w Lanie Polŕkim ma być dwánaście Prętów GrzepGeom M4v, M4v; SarnStat 283.

a. *Podstawa uposażenia chłopca osadzonego na prawie niemieckim (73) : RejRozpr I3v; Diar 63 [3 r.], 64, 76, 77, 78 (10); PÓdwoyŕki my być obieran przes Woythá y Przyźięźniki z ofyádłych ludzi/ [...] coby miał przynamniey puł łanu Ofyádłóći. GroicPorz G2v; UstPraw Gv [2 r.], G2; [Król i Rada] vráđźili fyem póspolity w Krákwie vczynić/ ná którym vřtáwili/ iefliby woyny było potrzebá/ miał dáwác kmieć z łanu xij. groźy według źthárey vřfały BielKron 405; OrzQuin P4v; Ná Podgórze Chłopi dźierzą Lany/ (ieflize wźędzie tego niewiém) w których niemáź iedno ćwierć Lanu Królewŕkiégo/ á przedźię ié Lanámi zową. GrzepGeom K4v; Náźy kmiećie dáwali nieznośne pobory Muśiał ná to drugi zbyć/ dwu wołu z obory. Chcąc my kmiotkom folgowác/ y fwoiemu źtanu /Po dwu groźu matce fwey/ zložym ná rok z łanu. BielSat L4 [idem BielSjem 27v]; RejZwierc 39; fkláđano pieniáđze ná zapłátę źołnierzom z kmieći/ wedle łanow [pro iugerum numero] ModrzBaz 119v, 119v; Iefli mieźkác przy dworze/ czy ná fwoim łanie. Ty bęđzieź wczás do tego/ á dokądeś młody/ Vźij źwiátá zá czáfu y piękney fwobody. KochFr 52, 20; BielSjem 27v; Zawjeft 6; Phil P4;*

Podymnégo z całego łanu dwa grofzã máiã bydź dawáné. *SarnStat* 351; pánom z kãždégo łanu [*de quolibet laneo JanStat* 1079] ieden dzień w tydzień máiã robić [*kmiecie*] *SarnStat* 655, 63, 283 [2 r.], 349 [3 r.], 350, 351 [2 r.] (18); *VotSzl Cv*; Niżey niż rzekã/ żniełz ná łwoim łanie/ Bogáty manie. *KlonFlis* G3.

W charakterystycznych połączeniach: łan przedajny; łan dzierżec; mieszkać na swoim łanie; pobor, podatek, podymne, poradne (2) z (od) łanu; zapłata wedle łanow.

Wyrażenia: »łan osiadły« [*szyk 8 : 5*] (13): O obronie potocznej namawiali i zezwolili na nie podatek po sztyrech gr z łanu osiadłego wedle starych kwitacyj *Diar* 62; Wsi nowo nasiadłe mają płacić z kãżdego łanu osiadłego po dwu gr, a pułanka po jednemu. *Diar* 90, 28, 79, 83; Wyzwalamy kmiecie Rycerstwã náłzého od wñelãkich podatkow/ tylko łobie ná nich oštãwiemy z kãżdego łanu ofiadłego dwa grofzã *UstPraw* G2; *RejZwierc* 39 [2 r.]; *SarnStat* 63, 350, 883, 892, 1055.

»łan roley« (2): z kãždégo łanu roley [*de agri laneo JanStat* 322]/ álbo cãley włoki po dwa grofzã *SarnStat* 352, 928.

Zwroty: »na jednym łanie siedzieć« [*szyk zmienny*] (5): kilka kmieci ná iednym łanie siedziãło *UstPraw* Gv, G2; *RejZwierc* 39 [3 r.].

»łan zasiewãć« (2): Ale iefli z przereczonych młynãrzów/ álbo Kãrczmarzów/ albo zagrodników który cãły łan [*de quolibet laneo possesso solvet JanPrzyw* 15] bẽdzie zãsiewãł/ tedy płãcić dwa grofzã bẽdzie. *SarnStat* 350, 892.

W przen (1) : Y wowymci nie przemory Ktory przydzie ná pobory (marg) Poborza (-) Zãwždy łporzey do komory Gdzie bywãiã gẽfte wory Przedlić bładzã owy łany Chočia łtare kwity mamy *RejRozpr* C4v.

b. Pole uprawne; tu w przen (2) : O święta Pãni Czyrkwi / krolã twego/ Proś/ niech gorczyca ma łan z ciãłã mego. *GrabowSet* O2; Iż nie ma ná łwym grunćie do puchy podżogi/ Więc ná łierocym łzpłãchćiu/ i pyłzny/ i frogi. Vrodziłã fię wielkã myśł/ ná Lanie ciãłnym /Więc łwe łztuki wywiera łmiele/ w domu iãłnym. *KlonWor* 56.

Synonimy: ślad, włoka.

Cf PULLANEK